

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

**Ministerie van
Defensie**

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum
Betreft Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie, fase 2a

Onze referentie
BS/2012021717

*Bij beantwoording
datum, onze referentie
en betreft vermelden.*

Inleiding

Zoals ik in de Kamerbrief over de *integrale stand van zaken defensievastgoed* van 14 mei 2012 (Kamerstuk 32 733, nr. 63) heb aangekondigd, informeer ik u in deze brief over enkele van de onderwerpen uit fase 2 van het Herbeleggingsplan, te weten de huisvesting van de militaire muziek en van de nationale reserve. In deze brief bied ik ook inzicht in de infrastructurele gevolgen van de reorganisatie van de gezondheids- en tandheelkundige centra. Ten slotte ga ik in deze brief in op de herbelegging in de regio Breda. Samen vormen deze onderwerpen fase 2a van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie. Mijn brief over het vervolg Herbeleggingsplan Vastgoed van 27 oktober 2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 47) bevat het gehele overzicht van de onderwerpen die in fase 2 van de herbelegging aan de orde komen.

Reorganisatie militaire muziek

Defensie beschikt over negen muziekkorpsen. Deze korpsen en de Inspectie Militaire Muziek Krijgsmacht (IMMK) tellen 291 vte'n en 87 reservisten. Als gevolg van de reorganisatie zal het aantal vte'n afnemen tot 240. Daarvoor is de Drumfanfare van het CLSK inmiddels opgeheven en worden het Fanfarekorps Koninklijke Landmacht Bereden Wapens en de Tamboers & Pijpers in omvang ongeveer gehalveerd. Ter verkleining van de *overhead* wordt de Inspectie omgevormd tot de Staf Militaire Muziek Krijgsmacht, die ook dienst doet als impresariaat. In deze staf wordt ook de stafcapaciteit militaire muziek van de defensieonderdelen samengevoegd.

De besparing als gevolg van de reorganisaties op de muziekkorpsen beloopt € 4,6 miljoen en maakt onderdeel uit van de in de beleidsbrief van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 1) genoemde besparing van € 5,8 miljoen voor militaire muziek, ceremonieel en traditiekamers. Deze reorganisatie heeft gevolgen voor de huisvesting van de muziekkorpsen.

De acht resterende korpsen en de IMMK zijn op de volgende plaatsen gehuisvest:

Regio	Plaats	Locatie	Muziekeenheid
West	R'dam	Complex Stolwijkstraat	Marinierskapel
West	R'dam	Van Ghentkazerne	Tamboers & Pijpers
Noord	Assen	Johan Willem Frisokaz.	Koninklijke Militaire Kapel 'Johan Willem Friso'
Noord	Assen	Johan Willem Frisokaz.	Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers
Zuid	Vught	Van Brederodekazerne	Fanfarekorps Kon. Landmacht Bereden Wapens
Centr.	A'foort	Bernhardkazerne	Fanfarekorps Nationale Reserve
Zuid	Rijen	vliegbasis Gilze-Rijen	Kapel van de Koninklijke Luchtmacht
Centr.	n.t.b.	geen vaste locatie	Trompetterkorps Koninklijke Marechaussee
West	Den Haag	Prinses Julianakazerne	Inspectie Militaire Muziek Krijgsmacht

Op voorhand kan worden vastgesteld dat onderbrenging van alle korpsen op een locatie niet wenselijk is vanwege de geografische spreiding van de activiteiten en de samenhangende investering. De benodigde investering voor een nieuw onderkomen zou minimaal € 17,5 miljoen vergen, terwijl de vrijval in de exploitatie van de huisvesting slechts € 37.500 per jaar is. Binnen de herbeleggingsoperatie komt geen passend gebouwcomplex vrij dat hiervoor als onderkomen zou kunnen dienen.

De Kapel van de Koninklijke Luchtmacht is in 2011 verhuisd van een huurlocatie in Amersfoort naar vliegbasis Gilze-Rijen. De structurele besparing op de exploitatie van jaarlijks € 290.000 wordt meegerekend voor de door de herbelegging te bereiken bezuiniging.

Vijf van de genoemde korpsen zijn goed gehuisvest: de Tamboers & Pijpers, de KMK Johan Willem Friso, de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers, het Fanfarekorps Koninklijke Landmacht Bereden Wapens en de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht. Voor de andere drie korpsen en voor de IMMK zijn maatregelen voor verbetering van de huisvesting noodzakelijk.

Nieuwbouw Marinierskapel. De Marinierskapel maakt nu gebruik van een pand aan de Stolwijkstraat in Rotterdam. Het gebouw is eigendom van Defensie, de grond is in erfpacht. Het gebouw is toe aan een grondige renovatie, waarvan de kosten worden geraamd op € 2,5 miljoen. Door deze splinterlocatie af te stoten en de Marinierskapel onder te brengen op de Van Ghentkazerne bespaart Defensie jaarlijks € 50.000 aan exploitatiekosten. Voor de Marinierskapel is op deze kazerne wel nieuwbouw nodig, waarvoor een bedrag van ongeveer € 4,5 miljoen wordt geraamd. De nieuwbouw kan in 2015 gereed zijn, zodat de locatie Stolwijkstraat begin 2016 kan worden afgestoten.

Fanfarekorps Nationale Reserve. Het Fanfarekorps Nationale Reserve heeft aanvullende opslagruimte (100 m²) nodig. Deze ruimte is beschikbaar te maken op de Bernhardkazerne. Er zijn geen financiële gevolgen.

Trompetterkorps Koninklijke Marechaussee. Het Trompetterkorps Koninklijke Marechaussee is na de afstoting van het object Kranenburg Noord in Harderwijk aangewezen op verschillende oefenlocaties van andere korpsen. De staf van het korps is gehuisvest op de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn. Het Trompetterkorps kan in Apeldoorn gebruik maken van het auditorium en van de multifunctionele ruimten in het bedrijfsrestaurant. Voor aanpassingen aan deze ruimten en andere kosten voor de integratie van het Trompetterkorps in deze kazerne worden investeringen van in totaal € 1,5 miljoen geraamd.

Inspectie Militaire Muziek Krijgsmacht. Ter verkleining van de *overhead* wordt de Inspectie omgevormd tot de Staf Militaire Muziek Krijgsmacht. De staf, die zal bestaan uit tien vte'n, wordt opgenomen in de staf van het Commando DienstenCentra (CDC) en gehuisvest op de Kromhoutkazerne in Utrecht.

De veranderingen in de huisvesting van de militaire muziek resulteren in een afname van de jaarlijkse exploitatie van € 340.000. Het benodigde investeringsbedrag bedraagt € 6 miljoen.

Reorganisatie Nationale Reserve (Natres)

Het korps Nationale Reserve bestaat uit ongeveer 3.800 militairen, die naast hun militaire functie vaak een baan hebben in de burgermaatschappij. Vanwege het vrijwillige karakter van hun werk is het van belang dat zij als reservist worden geplaatst in hun eigen regio, zodat de woon-werkafstand beperkt is.

Door de afstoting van vastgoed als gevolg van andere maatregelen genoemd in de beleidsbrief van 8 april 2011 vervallen locaties waar nu nog Natres-eenheden gevestigd zijn. Daarvoor moet een alternatief onderkomen worden gezocht. Bovendien wordt de Natres gereorganiseerd, de vijf regio's worden tot drie teruggebracht. Het aantal bataljonsstaven ondergaat eenzelfde verkleining.

De belangrijkste veranderingen zijn de volgende:

- Locatie Kamp Nieuw Milligen. Door de afstoting van Kamp Nieuw Milligen moeten de Natres-eenheden daar worden verplaatst. Daaronder zijn ook Natres-eenheden die tijdelijk in Nieuw Milligen zijn gehuisvest. Naar verwachting kunnen deze Natres-eenheden in 2014 worden geherhuisvest in Schaarsbergen, Wezep en Stroe;
- Locatie Harskamp. De Natres vertrekt van de locatie Harskamp. Indien ook de KMar-post wordt verplaatst, kan de locatie worden afgestoten;
- Prinses Margrietkazerne in Wezep. Deze kazerne wordt gehandhaafd. De Natres op de kazerne wordt tegen geringe kosten uitgebreid met twee pelotons;
- Complex Twente. Voor de Natres is handhaving van deze locatie van belang wegens de centrale ligging in Twente en omdat er goede parkeer- en opslagmogelijkheden zijn. De Natres werft met succes onder de studenten van de Universiteit Twente. Vanwege het vertrek van Cimic kan het complex wel worden verkleind. In dat geval is er een herstructurering nodig, onder andere voor een verplaatsing van het NAFIN-knooppunt. De te bereiken besparing is al in fase 1 van het herbeleggingsplan ingeboekt;
- Frederikkazerne Den Haag. Door de afstoting van de Alexanderkazerne en de inrichting van de Frederikkazerne als kantoorlocatie resteert voor de Natres alleen ruimte voor de staf van één bataljon. De overige eenheden worden geherhuisvest op Maaldrift;
- Generaal Majoor de Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot. Na de verhuizing van 17 Painfbat komen gebouwen vrij die met relatief geringe aanpassingen bruikbaar zijn. Uitvoering is voorzien in 2013. Naar aanleiding van de verschuivingen kan een aantal gebouwen worden gesloopt;
- Nassau Dietzkazerne in Budel. Wegens de afstoting van deze kazerne worden de Natrespelotons van de E-compagnie verplaatst naar de voormalige KMar post op de LGen Bestkazerne Vredepeel. De D-compagnie kan als medegebruiker bij het *NATO Industrial Complex* Brunssum worden gehuisvest. Na enige aanpassingen volgt de verplaatsing eind 2013 of begin 2014.

De veranderingen in de huisvestingssituatie van de Natres resulteren in een afname van de jaarlijkse exploitatie van € 540.000. Het benodigde investeringsbedrag is € 1,4 miljoen.

Huisvesting CDC/DGO Gezondheids- en Tandartscentra

De gezondheidszorg voor militairen en burgerpersoneel is nu ondergebracht bij onderdelen van de operationele commando's. Voor de eerstelijnszorg zijn er 38 gezondheidscentra: 34 in Nederland, twee in het Caribische gebied, een in Duitsland en een in België. Vrijwel alle centra houden spreekuur en bieden ook fysiotherapie en tandheelkunde aan.

Door een reorganisatie wordt de medische zorg grotendeels ondergebracht bij de Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO), onderdeel van het Commando DienstenCentra. Deze reorganisatie bereikt, zoals gemeld in de beleidsbrief van 8 april 2011, een structurele besparing van € 42,2 miljoen.

De DGO krijgt een operationele staf en zes eenheden:

- Eerstelijns Gezondheidsbedrijf (EGB);
- Defensie Tandheelkundige Dienst (DTD);
- Tweedelijns Gezondheidsbedrijf (TGB);
- Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ);
- Instituut Defensie Geneeskundige Opleidingen (IDGO) en Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG);
- Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC).

In deze brief ga ik alleen in op de consequenties van deze reorganisatie voor de huisvesting van het Eerstelijns Gezondheidsbedrijf en van de Defensie Tandheelkundige Dienst.

De nieuwe DGO kent Gezondheidscentra (GZHC) op twintig locaties:

Regio	Verzorgingsgebied	Locatie	Dependance
Noord	Havelte	Johannes Post Kazerne	
Noord	Leeuwarden	Vliegbasis Leeuwarden	
Noord	Assen	Jan Willem Friso Kazerne	
West	Den Helder	Complex Nieuwe Haven	
West	Rotterdam	Van Ghent Kazerne	Den Haag
Veluwe	Ermelo	Gen Spoor Kazerne	't Harde of Wezep
Veluwe	Schaarsbergen	Oranje Kazerne	
Veluwe	Garderen	GenMaj Koot Kazerne	
Veluwe	Apeldoorn	Koning Willem III Kazerne	Eibergen
Centraal	Utrecht	Kromhout Kazerne	
Centraal	Amersfoort	Bernhard Kazerne	
Centraal	Schiphol	Schiphol	
Centraal	Doorn	Van Braam Houckgeest Kazerne	
Zuid	Oirschot	GenMaj de Ruyter v Steveninck Kazerne	
Zuid	Gilze Rijen	Vliegbasis Gilze-Rijen	Breda
Zuid	Volkel	Vliegbasis Volkel	
Zuid	Roosendaal	Engelbrecht v Nassau Kazerne	
Zuid	Woensdrecht	Vliegbasis Woensdrecht	
Zuid	Vught	Lunetten Kazerne	
Carib	Caribische gebied	Marine Basis Parera	Savaneta

De dependances vallen voor de bedrijfsvoering onder de genoemde locaties. De dependances bieden geïntegreerde eerstelijns militair geneeskundige zorg, maar niet in de volledige omvang zoals die op de locaties wel wordt geboden. Bepaalde ondersteunende functies, zoals laboratoria, zullen alleen op de locaties aanwezig zijn. Voor elk van de dependances zal het precieze dienstenpakket afzonderlijk worden bepaald.

Daarnaast telt de DGO acht Tandheelkundige centra (THKC) en een dependance:

Regio	Locatie	Status
Noord	Johannes Post Kazerne	
West	Complex Nieuwe Haven	
West	Frederikkazerne	
Veluwe	GenMaj Koot Kazerne	
Centrum	Centraal Militair Hospitaal	
Zuid	GenMaj de Ruyter v Steveninck Kazerne	
Zuid	Vliegbasis Gilze-Rijen	
Carib	Marine Basis Parera	
Carib	Marine Basis Savaneta	dependance

Op zeventien locaties zullen aanpassingen worden gedaan. Op een deel daarvan ontstaat ruimte door het verdwijnen van het tandheelkundige gedeelte. Met de vrijkomende ruimte kan tegen geringe kosten het GZHC-deel worden uitgebreid, waarmee in voorkomend geval de regiofunctie kan worden opgevangen.

Aanpassingen die in de jaren 2014 en 2015 hun beslag kunnen krijgen:

- Johannes Postkazerne in Havelte: nieuwbouw THKC en aanpassing GZHC. In gebouw 250 op de Johannes Postkazerne is het niet mogelijk het GZHC en het THKC samen te huisvesten. Daarom is nieuwbouw voorzien voor het THKC. Gebouw 250 wordt tegen geringe kosten geschikt gemaakt voor het GZHC;
- Johan Willem Frisokazerne in Assen: nieuwbouw GZHC. Het huidige gezondheidscentrum in Assen is oud en gedateerd en niet meer geschikt voor het GZHC;
- Legerplaats Ermelo: nieuwbouw GZHC . Het huidige gezondheidscentrum op de Generaal Spoorkazerne is oud en gedateerd en niet meer geschikt voor het GZHC. Nieuwbouw is gepland. Er komt een dependance op de Lkol Tonnetkazerne of de Prinses Margrietkazerne in Wezep. Op beide locaties is een geschikt gebouw;
- Complex Groot Heidekamp in Schaarsbergen: nieuwbouw GZHC. Het huidige gezondheidscentrum op Groot Heidekamp is sterk verouderd en niet meer geschikt voor het GZHC. Nieuwbouw is gepland;
- Legerplaats Stroe: nieuwbouw GZHC en THKC. Het huidige gezondheidscentrum op de Generaal-Majoor Kootkazerne is sterk verouderd en niet geschikt voor het GZHC en het THKC;
- De Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot: uitbreiding THKC. Voor een THKC met een groter aantal stoelen is een uitbreiding nodig;
- Vliegbasis Gilze-Rijen: uitbreiding voor THKC. Het gebouw waarin het GZHC is gehuisvest is te klein. Om ook het THK erin onder te brengen is een uitbreiding nodig. Voor een dependance op de Trip van Zoudtlandkazerne in Breda kan gebruik worden gemaakt van de daar bestaande medische voorzieningen.

Op 21 locaties komen door de reorganisatie van de geneeskundige zorg medische voorzieningen te vervallen. Dat kan leiden tot herbesteding, afstoting of sloop:

Regio	Locatie	Bestemming/Actie
Den Helder	Marinevliegekamp De Kooy	Herbestemmen
Den Helder	Erfprins	Herbestemmen
Assen	Johan Willem Frisokazerne	Sloop ivm nieuwbouw
Wezep/'t Harde	Prinses Margrietkazerne / LKol Tonnetkazerne	Sloop/Herbestemmen afh van keuze
Ermelo	Legerplaats Ermelo	Sloop ivm nieuwbouw
Nieuw Milligen	Kamp AOCS	Sloop
Schaarsbergen	Complex Groot Heidekamp	Sloop ivm nieuwbouw
Stroe	Legerplaats Stroe	Sloop ivm nieuwbouw
Amsterdam	Marine Etablissement Amsterdam	Afhankelijk van project ontwikkeling MEA
Amsterdam	Huurlocatie Schiphol	Huur opzeggen
Hilversum	Korporaal van Oudheusdenkazerne	Sloop
Soesterberg	Du Moulinkazerne	Herbestemmen
Den Haag	Frederikkazerne (gedeeltelijk)	Herbestemmen
Den Haag	Binckhorst	Object wordt afgestoten
Breda	Trip van Zoutlandkazerne (gedeeltelijk)	Herbestemmen
Breda	Stafgebouw CLSK	Herbestemmen (studie Breda)
Vredepeel	Ltgen Bestkazerne	Herbestemmen
Eindhoven	Vliegbasis Eindhoven	Herbestemmen
Weert	Van Hornekazerne	Object wordt afgestoten
Brunssum	Nassau van Ouwerkerkkamp	Sloop afhankelijk van overleg met NAVO
Duitsland	Munster	Huur opzeggen

De veranderingen in de huisvestingssituatie van de gezondheids- en tandartscentra vergen een investering van € 34 miljoen. De winst van de herstructurering van de medische zorg manifesteert zich vooral in lagere kosten voor personeel en uitrusting. Ook de huisvestingskosten zijn lager vanwege het geringere bouwvolume en wegvallende huurkosten. De exploitatie daalt met € 0,5 miljoen structureel met ingang van 2012. Omdat nog niet alle maatregelen volledig zijn uitgewerkt, is dit bedrag nog niet definitief vast te stellen.

Belegging objecten in Breda

Bij de NLDA wordt het aantal studierichtingen verkleind tot drie bachelor opleidingen. Binnen de resterende bachelors wordt het aantal profielen en minors tot een minimum beperkt. Daarnaast kunnen cadetten delen van hun opleiding op civiele universiteiten volgen en kunnen civiele studenten colleges volgen op de NLDA. Ten slotte wordt het Instituut Defensie Leergangen met zijn verschillende opleidingen ondergebracht in Breda.

Momenteel telt de regio acht objecten met kantoor- en onderwijsruimten die relevant zijn voor de herbelegging in Breda:

Object code	Objectnaam	Objectcategorie	Hoofdgebruiker
44C03	Commando Luchtstrijdkrachten	Kantoorlocatie	CLSK
44D02	Koninklijke Militaire Academie (NLDA)	Onderwijslocatie	CDC
50B04	Seeligkazerne	Kazerne	CDC
50B05	Trip van Zoudtlandtkazerne	Kazerne	CDC
50B06	KC De La Reijweg	Kantoorlocatie	CDC
50B07	Dienstgebouw Korte Raamstraat (IVENT)	Zend- en ontvangstlocatie	CDC/DMO
50B09	Post Breda Kmar (Batenburglaan)	Kantoorlocatie	KMar
50F07	DVD Directie Zuid (Tilburg)	Kantoorlocatie	CDC

Hoofdlijn van de veranderingen in Breda is dat de Koninklijke Militaire Academie en de Trip van Zoudtlandtkazerne worden aangehouden. Het Instituut Defensieleergangen wordt tijdelijk ondergebracht op de Seeligkazerne en verhuist later, in 2016 naar de definitieve bestemming op de Trip van Zoudtlandtkazerne.

De volgende zes objecten in Breda worden afgestoten (met vermelding jaar van afstoting):

- de Seeligkazerne Zuid 2016;
- de Seeligkazerne Noord 2016;
- kantorencomplex De La Reijweg 2015;
- Dienstengebouw Korte Raamstraat 2013;
- Prins Bernhard Paviljoen, bijgebouw KMA complex 2014;
- Kmarpost Breda, dr. Batenburglaan 2013.

De afstoting van een deel van deze objecten was al onderdeel van fase 1 van het herbeleggingsplan van Defensie. Nieuw zijn de afstoting van het gebouw aan de Korte Raamstraat en het Prins Bernhard Paviljoen. Dit leidt tot een structurele jaarlijkse besparing op de exploitatie die oploopt tot € 0,5 miljoen in 2016. De totale structurele besparing op de exploitatie is € 5,1 miljoen, waarvan € 2,5 miljoen al in fase 1 van het Herbeleggingsplan.

De voor de herbelegging in Breda benodigde investeringen vallen binnen de huidige investeringsplannen.

Samenvattend

Het totale financiële effect van de bovenstaande maatregelen uit fase 2a is naar verwachting een jaarlijkse besparing van ca. € 4 miljoen op de exploitatie van de huisvesting. Geheel fase 2 dient € 24 miljoen op te leveren. Daarnaast is met de genoemde maatregelen een aanvullend investeringsvolume van € 35 miljoen gemoeid. Dit zal in het Defensie Investerings Plan worden afgedekt en in de begroting 2013 worden verwerkt.

In onderstaande tabel geef ik u een totaal beeld van de effecten voor de exploitatie en voor de investeringen.

Exploitatie effect deelmaatregel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Structureel
Militaire muziek	-0,29	-0,29	-0,29	-0,29	-0,34	-0,34	-0,34
Natres			-0,54	-0,54	-0,54	-0,54	-0,54
Gezondheids- en Tandartscentra			-0,50	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
Herbelegging Breda		-1,94	-2,39	-0,69	-2,60	-2,60	-2,60
Totale besparing op exploitatie	-0,29	-2,23	-3,72	-2,02	-3,98	-3,98	-3,98
Investing per deelmaatregel	2012	2013	2014	2015	2016	2017 e.v.	Totaal
Militaire muziek			1,50	4,50			6,00
Natres		1,40					1,40
Gezondheids- en Tandartscentra			12,20	21,60	0,20		34,00
Herbelegging Breda	1,79	7,30	13,10	1,00	-3,25	-26,45	-6,51
Totaal benodigde investering	1,79	8,70	26,80	27,10	-3,05	-26,45	34,89

DE MINISTER VAN DEFENSIE

drs. J.S.J. Hillen